

УДК 657

О. В. Назаренко,
д. е. н, професор, професор кафедри обліку і оподаткування,
Сумський національний аграрний університет, м. Суми
ORCID ID: 0000-0001-7546-174X
Ю. А. Горшкова,
магістрантка кафедри обліку і оподаткування,
Сумський національний аграрний університет, м. Суми
ORCID ID: 0000-0002-9364-2445

DOI: 10.32702/2306-6814.2021.20.25

МІСІЯ ФІНАНСОВОГО АНАЛІЗУ В ПРОЦЕСІ ОЦІНКИ БАЛАНСУ ПІДПРИЄМСТВА

O. Nazarenko,
Doctor of Economic Sciences, Professor of the Department of Accounting
and Taxation, Sumy National Agrarian University, Sumy
Y. Horshkova,
Master's student of the Department of Accounting and Taxation, Sumy National Agrarian University, Sumy

THE MISSION OF FINANCIAL ANALYSIS IN THE PROCESS OF ASSESSING THE BALANCE SHEET OF THE ENTERPRISE

У складних умовах сучасної ринкової економіки процес управління фінансово-господарською діяльністю підприємства потребує гнучкої системи прийняття рішень. В основі цієї системи лежить комплексна оцінка фінансового стану на основі балансу, що визначає його рівень, дозволяє дослідити динаміку комплексних показників, порівняти їх з аналогічними показниками інших підприємств і розробити заходи з поліпшення фінансового стану. Попри велику кількість праць, у більшості наукових роботах аналіз балансу та визначення фінансової стійкості суб'єкта господарювання вивчаються окремо, тому важко об'єктивно оцінити справжній фінансовий стан компанії, і можливість банкрутства потрібно розраховувати окремо.

Метою статті є обґрунтування місії фінансового аналізу в процесі оцінки показників балансу підприємства, а саме вивчити сучасні методи аналізу та вдосконалити їх для поліпшення фінансової безпеки господарюючого суб'єкта.

У ході дослідження розглянуто методичку поетапної організації аналізу балансу для визначення фінансової безпеки господарюючого суб'єкта та формулювання заходів щодо подолання кризи у системі управління фінансово-господарською діяльністю.

Ретельний аналіз показників балансу за звітний період є невід'ємною частиною антикризового управління для поліпшення фінансової безпеки підприємства.

У статті було доведено, для ефективності та дієвості функціонування механізму антикризового управління, система аналізу показників балансу потребує детального опрацювання теоретичних регламентів та структурних елементів її методології.

In the complex conditions of a modern market economy, the process of managing the financial and economic activities of the enterprise requires a flexible decision-making system. This system is based on a comprehensive assessment of the financial condition on the basis of the balance sheet,

which determines its level, allow you to explore the dynamics of complex indicators, compare them with similar indicators of other enterprises and develop measures to improve financial condition. Despite a large number of papers, most research papers analyze the balance sheet and determine the financial stability of the entity separately, so it is difficult to objectively assess the true financial condition of the company, and the possibility of bankruptcy must be calculated separately.

The purpose of the article is to substantiate the mission of financial analysis in the process of assessing the balance sheet of the enterprise, namely to study modern methods of analysis and improve them to improve the financial security of the business entity.

The article considers the method of step-by-step organization of balance sheet analysis to determine the financial security of the business entity and the formulation of measures to overcome the crisis in the management system of financial and economic activities.

Careful analysis of balance sheet indicators for the reporting period is an integral part of crisis management to improve the financial security of the enterprise.

The article proved that for the efficiency and effectiveness of the crisis management mechanism, the system of analysis of balance sheet indicators requires detailed elaboration of theoretical regulations and structural elements of its methodology.

Ключові слова: бухгалтерський баланс, агрегований баланс, загальний баланс, аналіз фінансової стабільності, ліквідність, рентабельність, антикризовий менеджмент.

Key word: balance sheet, aggregate balance sheet, general balance sheet, analysis of financial stability, liquidity, profitability, crisis management.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

За сучасних бізнес-умов, процес управління фінансово-господарською діяльністю підприємства потребує гнучкої системи прийняття рішень. В основі цієї системи лежить комплексна діагностика фінансового стану на основі балансу.

Основною проблемою процесу створення заходів, що дають можливість комплексно оцінити економічні показники діяльності за допомогою балансу, є складна адаптація підприємств до ринкової економіки.

У процесі дослідження використовуються такі методи: логічний аналіз для вивчення існуючих методів аналізу балансу в теорії та практиці; порівняння та дедуктивний аналіз — для порівняння показників фінансового стану для з'ясування причин незадовільного стану об'єктів.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Проблема методології формування Звіту про фінансовий стан, його форми та змісту розглядалася в працях багатьох вчених, таких як Белов В. Д., Вейцман Р.Я., Лунський М.С. Ці дослідники вважають, що баланс є основою бухгалтерського обліку.

Теоретичне дослідження балансу, як частини методу бухгалтерського обліку здійснювали багато українських учених, а саме: Чижевська Л.В., Даньків Й.Я., Сопко В.В.

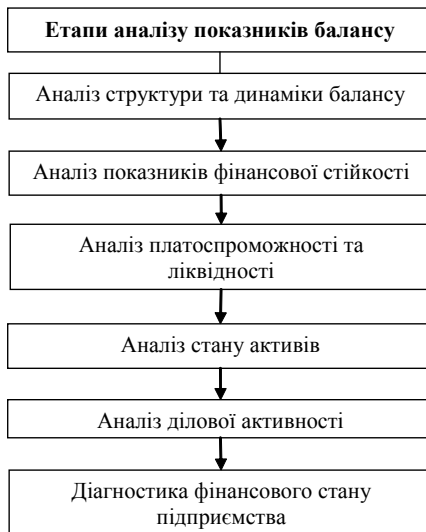
Значна кількість науковців розглянула особливості аналізу в комплексі методів дослідження для збалансування фінансового становища підприємств. Зокрема, визначили сутність та фактори, що впливають на фінансову стійкість суб'єкта господарювання. Вплинули на це, наукові роботи Донцової Л.В., Базаржанова Д.Б. Дослідження сутності та складових концепції фінансової стабільності у свої роботах представили Цал-Цалко Ю.С., Петряєва З.Ф.

Сайфулін Р.С. та Шермет А.Д. присвятили свої праці пошуку та розробці найбільш ефективного методу оцінки фінансового стану компанії. Дослідженням та розробці кращих методів аналізу фінансової стабільності в контексті визначення можливостей фінансової загрози господарюючому суб'єкту присвячено наукові дослідження Мец В.О., Галенко О.М.

Попри велику кількість праць, у більшості наукових робіт аналіз балансу та визначення фінансової стійкості підприємства вивчаються окремо, тому важко об'єктивно оцінити справжній фінансовий стан компанії, і можливість банкрутства потрібно розраховувати окремо.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є обґрунтування місії фінансового аналізу в процесі оцінки показників балансу підприємства, а саме вивчити сучасні методи аналізу та вдосконалити їх для поліпшення фінансової безпеки господарюючого суб'єкта.

Рис. 1. Етапи аналізу показників балансу підприємства

Джерело: побудовано авторами.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Наразі економічні труднощі країни спричиняють погіршення фінансового стану та навіть банкрутство бізнес-суб'єктів. Щоб вижити, сучасні підприємства повинні швидко адаптуватися до поточних ринкових умов, негайно реагувати на будь-які зміни на ринку та постійно шукати більш ефективні методи корпоративного управління.

Фундаментально нові методи оцінки фінансового стану компаній можуть допомогти підвищити ефективність антикризових заходів та спонукатимуть керівництво до прийняття ефективніших управлінських рішень.

Фінансовий аналіз займає одне з основних місць у розробленні заходів щодо подолання кризи, найважливішим з яких є оцінка та аналіз Звіту про фінансовий стан суб'єкта, що господарює. Ось чому існує нагальна потреба вивчити сучасні методи аналізу балансу та вдосконалити їх для поліпшення фінансового становища підприємства.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Баланс виступає джерелом актуальної інформації про фінансовий стан компанії. Його дослідження можна проводити як на класичному, так і на спеціально агрегованому аналітичному балансі. Для більш об'єктивної оцінки ліквідності статей, аналіз слід розділити на кілька етапів.

У процесі вивчення динаміки статей балансу необхідно визначити найважливіші їх групи та порівняти результати з динамікою надходжень коштів від продажу (реалізації) товарів, робіт та послуг [6, с. 36].

Процес аналізу фінансової звітності являє собою перевірки всіх її форм, включаючи примітки, пояснювальні записки та загальні аудиторські висновки.

Основною метою аналізу балансу є виявлення "слабких" статей та відстеження їх динаміки. Існування "вузького місця" в основному покаже, що ефективність діяльності підприємства низька, а також, поганий фінан-

совий стан впродовж періоду дослідження. Фінансова ситуація, що склалася через незадовільну роботу, свідчить про наявність кредиторської заборгованості, прострочену позику, непокриті збитки.

Наявність даних проблем, акцентує увагу стейкхолдерів звітної інформації на присутності серйозних недоліків в роботі господарюючого суб'єкта. Повторення проблем впродовж кількох звітних періодів може сигналізувати про значне погіршення фінансового становища підприємства. Індикаторами присутності помилок в управлінні бізнесом виступають: штрафи, прострочена дебіторська заборгованість, негативний грошовий потік, заборгованість, списана на фінансовий результат та інші.

Першочергово відбувається визначення структури та динаміки балансу. Під час аналізу порівнюються та обчислюються темпи зростання груп статей балансу, які є найбільш важливими та зіставляють їх з динамікою доходу від продажів. На даному етапі рекомендується використати вертикальний аналіз, що дасть можливість виявити структурне зростання та питому вагу статей активу та пасиву балансу господарюючого суб'єкта.

Для ефективної оцінки показників балансу підприємства аналіз балансу слід розділити на етапи (рис. 1).

Баланс вважається "здоровим", якщо відповідає критеріям наведеним нижче:

- грошові кошти та їх еквіваленти зростають у кінці періоду щодо початку звітного періоду, швидкість їх зростання більша, ніж рівень інфляції, але не більше, ніж темпи зростання виручки;
- оборотні активи демонструють позитивну динаміку зростання у рівних умовах по відношенню до темпів зростання необоротних активів та поточних зобов'язань;
- частина власного капіталу у валюті балансу перевищує показник 50%;
- кредиторська заборгованість відповідає за обсягом дебіторській заборгованості;
- у балансі відсутня сума непокритих збитків [5, с. 88].

Існує два показники фінансової стабільності: абсолютний та відносний. Абсолютні показники характеризуються наявністю чистих активів, чистого оборотного капіталу та власних оборотних активів. Відносний показник — це позитивне співвідношення фінансової структури капіталу [2, с. 105].

Основні показники, які використовуються в процесі аналізу фінансової стійкості господарюючого суб'єкта, представлені на рисунку 2.

Динаміка власного оборотного капіталу свідчить про те, наскільки підприємство забезпечено власними коштами. Рівень чистого оборотного капіталу розраховується на основі різниці між поточними активами компанії та короткостроковими зобов'язаннями.

Якщо чистий оборотний капітал перевищує оптимальний рівень, це свідчить про неефективну політику управління компанією щодо використання ресурсів. Недостатній чистий оборотний капітал вказує на те, що господарюючий суб'єкт не в змозі своєчасно погасити короткострокові зобов'язання і в майбутньому стикнеться з загрозою банкрутства.

Резерв чистих активів показує, що підприємство має можливість сплачувати свої зобов'язання. Сума чистих активів розраховується на основі балансу за звітний період, що дозволяє бути в курсі динаміки розвитку господарюючого суб'єкта.

Коефіцієнт фінансової незалежності або автономності — це показник, який вимірює частку капітальних вкладень у загальному обсязі інвестицій суб'єкта господарювання та обчислюється як відношення власного капіталу до балансу. Цей показник вказує на ступінь незалежності підприємства від зовнішніх джерел фінансування. Значення має бути більше ніж 0,5.

Коефіцієнт фінансової залежності є оберненим до показника фінансової автономії. Нормативне значення якого повинно бути менше 2. Якщо показник має тенденцію до зниження, це вважається позитивним явищем [6, с. 39—40].

Забезпеченість власними засобами розраховується на основі відношення власних оборотних засобів до вартості запасів компанії. Нормальне значення показника, яке перевищує 0,1. Це свідчить про те, що підприємство надало власний оборотний капітал, необхідний для підтримки фінансової стабільності.

Показник маневреності представляє собою відношення оборотних засобів до загального капіталу. Нормальний рівень зазначеного показника повинен перевищувати 0,5. Цей індикатор вказує на частку власних коштів, які інвестуються в найбільш динамічні активи.

На наступному етапі аналізу, визначається ліквідність та платоспроможність статей балансу підприємства. Аналіз ліквідності може бути різним, коефіцієнт враховує оборотну групу активів, які характеризується різним ступенем ліквідності. Для того щоб визначити ліквідність балансу, необхідно порівняти підсумки відповідних груп активів та пасивів.

Сучасний фінансовий аналіз в Україні має деякі відмінності від аналізу зовнішньо-фінансової та економічної діяльності за кордоном. Це пояснюється тим, що формування ринкових відносин в Україні почалось пізніше ніж у країнах Заходу.

Крім того, корисно проаналізувати стан активів підприємства. На основі показників балансу існує можливість щодо вивчення складу, структури та ефективності використання оборотних та необоротних активів. Характеристиками стану активу виступають рентабельність та швидкість обігу.

Аналіз господарської діяльності підприємств проводиться за рівнем ефективності використання ресурсів (ефективність капіталу, рентабельність, продуктивність праці тощо). Найвагомішими індикаторами виступають оборотність активів та капіталу.

Завершальним етапом аналізу балансу є діагностичка індикаторів економічного стану господарюючого суб'єкта. У більшості випадків фінансове становище

Рис. 2. Система показників для цілей аналізу фінансової стійкості підприємства

Джерело: узагальнено авторами.

визначається методом оцінки можливості відновлення платоспроможності та використання дискримінантних математичних моделей можливості банкрутства. Для цього обчислюють коефіцієнт поточної ліквідності та коефіцієнт забезпеченості оборотними засобами.

Під час побудови моделі ймовірності банкрутства, для виявлення негативних тенденцій у балансі та отримання критичного значення, суб'єкт підприємницької діяльності повинен оперативно реагувати та запровадити ряд антикризових заходів для покращення фінансового стану. Періодичний аналіз балансу та формулювання антикризових рекомендацій слід проводити в комплексі.

Інструментами для суттєвого покращення фінансового стану можуть стати такі дії:

- зниження собівартості виробництва;
- контроль видів витрат по центрах відповідальності;
- оптимізація бази оподаткування;
- інкасація дебіторської заборгованості;
- оптимізація грошового потоку;
- запровадження нових методів розрахунку з контрагентами.

Звичайно, перелік антикризових інструментів далеко не вичерпний, адже кожен господарюючий суб'єкт розробляє антикризові заходи, на основі власних показників балансу та інших звітів [1, с. 57].

Для поліпшення фінансової безпеки підприємства необхідно здійснити такі кроки:

- 1) побудова моделі вірогідності банкрутства надає можливість створення основи для формулювання рекомендацій щодо подальшої роботи підприємства;
- 2) постановка мети та дерева цілей для антикризового управління (основною метою має бути фінансова стабільність);
- 3) визначення центрів, які несуть відповідальності за впровадження антикризових заходів;
- 4) виявлення часового потенціалу;
- 5) аналіз наявних та залучення нових ресурсів для поліпшення фінансової безпеки підприємства;

6) формулювання та контроль запроваджень та нововведень, які покращать фінансове становище господарюючого суб'єкта;

7) створення системи профілактичних заходів, що дасть можливість запобігти новій фінансовій кризі для компанії.

Ці кроки допоможуть підприємству подолати кризу, але завжди рекомендується створити загальну систему всередині, яка поєднуватиме функції аналізу та формулюватиме антикризові заходи на основі досліджень даних звітності суб'єкта підприємницької діяльності щодо запобігання кризовим явищам.

ВИСНОВКИ З ПРОВЕДЕНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Ретельний аналіз показників балансу за звітний період виступає невід'ємною частиною управління господарюючим суб'єктом, який дасть можливість поліпшити фінансову безпеку. Рекомендується поетапно аналізувати баланс та групувати показники, щоб найбільш об'єктивно визначити можливість фінансової загрози. Проведений аналіз показників та коефіцієнтів дозволяє оцінити ефективність роботи суб'єкта господарювання за певний період та встановити модель ймовірності фінансової небезпеки, а також сформулювати ряд антикризових заходів для покращення фінансового стану.

Конструктивний підхід до оздоровлення підприємства передбачає повну взаємодію аналітичних та стратегічних підрозділів, які повинні швидко формулювати антикризові заходи з урахуванням результатів аналізу балансу.

Відповідно, для ефективності та дієвості функціонування механізму антикризового управління, система аналізу показників балансу потребує детального опрацювання теоретичних регламентів та структурних елементів її методології.

Література:

1. Галенко О.М. Зміст та поняття аналізу фінансового стану при банкрутстві та санації. Формування ринкових відносин в Україні: зб. наук. праць. К., 2007. Вип. 7. С. 57—60.

2. Данильчук І.В. Сутність фінансового стану підприємства та пошук управлінських рішень щодо забезпечення його ефективності. Економічний вісник університету: збірник наукових праць. 2011. № 17/2. С. 105—108.

3. Мартинюк М.А. Методика аналізу бухгалтерського балансу як складова антикризового управління на підприємстві. Херсон. Вісник ХДУ. Серія Економічні науки. 2014. № 9/1. С. 192—195.

4. НП(С)БО 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності". Затверджене наказом Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. № 73: <https://cutt.ly/bEWMcMX> (дата звернення 27.09.2021 р.).

5. Попович П.Я. Економічний аналіз діяльності суб'єктів господарювання. Тернопіль. Економічна думка, 2009. С. 227.

6. Тігова Т.М., Селіверстова Л.С., Процюк Т.Б. Аналіз фінансової звітності. К.: Центр навчальної літератури, 2012. С. 268.

References:

1. Halenko, O. M. (2007), "The content and concept of analysis of financial condition in bankruptcy and reorganization", *Formuvannia rynkovykh vidnosyn v Ukraini*, vol. 7, pp. 57—60.

2. Danilchuk, I.V. (2011), "The essence of the financial condition of the enterprise and the search for management solutions to ensure its efficiency", *Ekonomichnyj visnyk universytetu: Zbirnyk naukovykh prats*, vol. 17/2, pp. 105—108.

3. Martyniuk, M. A. (2014), "Methods of balance sheet analysis as a component of crisis management in the enterprise", *Visnyk KhDU. Serii Ekonomichni nauky*, vol. 9/1, pp. 192—195.

4. Ministry of Finance of Ukraine (2013), Order "Accounting Regulation (Standard) 1 "General Financial Reporting Requirements", available at: <https://cutt.ly/bEWMcMX> (Accessed 27 September 2021).

5. Popovich, P. Ya. (2009), *Ekonomichnyj analiz diial'nosti sub'iektiv hospodariuvannia* [Economic analysis of business entities], *Ekonomichna dumka*, Ternopil, Ukraine.

6. Tigova, T. M., Seliverstova, L. S. and Protsyuk, T. B. (2012), *Analiz finansovoi zvitnosti* [Analysis of financial statements], Center for Educational Literature, Kyiv, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 12.10.2021 р.

www.dy.nayka.com.ua

Електронне фахове видання

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ
удосконалення та розвиток

Виходить 12 разів на рік

включено до переліку наукових фахових видань України
з питань **ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ**
(Категорія «Б»)

Наказ Міністерства освіти і науки України
від 28.12.2019 №1643

Спеціальність 281

e-mail: economy_2008@ukr.net
тел.: (044) 223-26-28, (044) 458-10-73